

Spis treści

I. Wprowadzenie	9
I.1. Od <i>Kunstgeschichte als Geistesgeschichte</i> do posthumanistyki	10
I.2. Sprawczość rzeczy: przedmioty sztuki XV wieku w działaniu. Sztuka późnośredniowieczna w świetle antyantropocentrycznej posthumanistyki. Zarys problemu	18
II. Niderlandyzacja w sztuce europejskiej 1430–1500	63
II.1. Drogi promieniowania sztuki niderlandzkiej w Europie	64
II.1.1. Podróżujące warsztaty i artyści w podróżach. Młot wędrownego artysty. Transfer sztuki między dworami. Pielgrzymki i podróże dyplomatyczne	64
II.1.2. Produkcja na eksport: tapiserie, obrazy, retabula	113
II.1.3. Problem pierwszeństwa. Kwestia „kolonizacji”, wpływu, „podboju”	175
II.2. Mapa artystycznych relacji niderlandzko-europejskich 1430–1530	181
III. Wspólne problemy sztuki niderlandzkiej i północnoeuropejskiej	189
III.1. Problemy skali i przestrzeni	189
III.1.1. Mikro- i makroskala w architekturze. Budowla jak kasetka, kasetka jak budowla. Kasetka, altana, baldachim	189
III.2. Skala przestrzeni	208
III.2.1. Przestrzeń miasta i kraju. Nowa geografia psychospołeczna i nowa optyka odległości. Skala miast. Przestrzeń placu i ulicy. Skala ratusza, kościoła, hali. Wielkie ołtarze w wielkich kościołach	208
III.2.2. Przestrzeń miasta w sztuce	251
III.2.3. Skala domu i izby. Przestrzeń domowa w sztuce	264

III.3. Struktura przestrzeni w sztuce XV wieku	279
III.3.1. Przestrzeń ciągła. Rozciągłość, kontynuacyjność, łączność. Parcelacja przestrzeni. Skokowa przestrzeń i narracja. Wewnątrz – na zewnątrz ...	279
III.3.2. Ściana i przezrocze. <i>Doorsien</i> – teologiczne i obyczajowe: obraz jako pośrednik i transcendencja oraz jako akt oglądania. Perspektywa i transparencja	285
III.3.3. Przedmioty zawisłe w przestrzeni	291
III.4. Przedmioty duże i małe. Ruchome obiekty i mobilność widza. Manipulowanie i dotykane	307
III.4.1. Giganty, kolosy, monumenty	307
III.4.2. Wielkoformatowe ołtarze. Zabiegi uwidocznienia i uwypuklenia	327
III.4.3. Cenne drobiazgi.	349
III.4.3.1. Małe książeczki	349
III.4.3.2. Drobną sztuką precjozów. Złotnictwo	358
III.4.3.3. Gałki i paciorki dewocyjne	370
III.4.3.4. Małe obrazki i ołtarzyki	384
III.4.3.5. Obrazki-układanki, karty do gry, karty do układania	406
III.4.4. Przedmioty w ruchu: składane i rozkładane, zwijane i rozwijane, montowane i rozbierane	416
III.4.4.1. Dyptyki – manualne operacje	418
III.4.4.2. Składane polipytki: otwieranie i zamykanie, manipulowanie kierunkiem spojrzeń postaci	441
III.4.4.3. Tapiserie: zwijanie i rozwijanie	475
III.4.4.4. Przesłanianie i opakowywanie	484
III.4.4.5. Ruchome ryciny. <i>Einblattgraphik</i> i serie rycin.	491
III.4.4.6. Przenośne i ruchome rzeźby	511
III.4.4.7. Mechanizmy, automaty, zegary i aparaty	554
III.4.5. Skala wyrobu a techniczne względy produkcji artystycznej	563
III.4.6. Czytelność i nieczytelność. Obrazy pod lupą: okulary i <i>magnificatio</i>	578
III.5. Słowa i pismo w sztuce. Kultura czytania w obrazach	587
III.5.1. Czytanie obrazów i oglądanie ksiąg. Kultura modlitewnikowa i kultura kronik	587
III.5.2. Napisy i teksty w obrazach, teksty jako przedmioty sztuki	606
III.5.3. Tablice słowno-obrazowe – obrazy do czytania	628
III.5.4. Kierunki czytania – kierunki oglądania	635
III.6. Czas i narracja w obrazach	656
III.6.1. Czas naturalny, kalendarzowy i liturgiczny. Czas historyczny	656
III.6.2. Czas w średniowiecznych kategoriach filozoficznych i teologicznych	663

III.6.3. Długa opowieść – ciągła przestrzeń. Narracja wielopizodyczna, symultaniczna, segmentowa i uskokowa: <i>Tryptyk św. Kolumby</i> Rogiera van der Weydena – <i>Męczeństwo świętych Kryspinów</i> Aerta van den Bossche – <i>Tryptyk Jerozolimski</i> z Gdańska	674
III.7. Przestrzenie imaginacji: podróże, wędrówki po odpusty, pielgrzymki	687
III.7.1. Podróż – wędrówka – pielgrzymka	687
III.7.2. Pielgrzymki	689
III.7.2.1. Pielgrzymki realne i zastępcze	692
III.7.2.2. Pielgrzymki do Ziemi Świętej	694
III.7.2.3. Pielgrzymki imaginacyjne i ich wizualne instrumentarium	707
III.7.2.4. Rekonstrukcje Świątyni Grobu Pańskiego i drogi krzyżowe	720
III.7.2.5. Obrazy z historii Chrystusa i Marii wobec pielgrzymki duchowej	725
III.7.2.6. Obrazy-panoramy miejsc pielgrzymkowych	734
IV. O wspólnocie przedmiotów i ludzi – zakończenie	755
Przypisy	761
Bibliografia	853
Indeks postaci historycznych	935
Spis ilustracji	952
Źródła ilustracji	983
Tablice barwne	987